การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จังหวัดศรีสะเกษ

The Development of a Creative Space Network Mobilization Model for Promoting the Creative Economy in Sisaket Province

พรหมลิขิต อุรา
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
Promlikit Ura
Faculty of Business Administration and Accounting, Sisaket Rajabhat University
Author E-mail: promlikit@sskru.ac.th
(วันที่รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2568 วันที่แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2568 วันที่ตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2568)

บทคัดย่อ

ยุคที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน บทบาทของพื้นที่สร้างสรรค์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะศูนย์รวมทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ซึ่งเอื้อต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมและยกระดับคุณภาพชีวิต การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบหลักของการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่สนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) วิเคราะห์บริบท ปัจจัยเกื้อหนุน และอุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ และ 3) พัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชน ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ผสานการทบทวนวรรณกรรมกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน และการสนทนากลุ่มกับภาคีเครือข่ายในจังหวัดจำนวน 10 คน พร้อมตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการสังเคราะห์เชิงระบบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบหลักของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ พื้นที่และบริบทสร้างสรรค์ เครือข่ายความร่วมมือหลากหลายภาคส่วน กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและการเสริมสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ 2) จังหวัดศรีสะเกษมีศักยภาพสูงด้านทุนวัฒนธรรมและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีปัจจัยเกื้อหนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน แต่อุปสรรค คือ การขาดกลไกกลาง งบประมาณและบุคลากรจำกัด และการประสานงานที่ไม่ต่อเนื่อง 3) ได้พัฒนา “SISAKET Creative Network Model” ซึ่งประกอบด้วย การทำแผนที่ยุทธศาสตร์พื้นที่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างทั่วถึง กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการพัฒนาที่เน้นการปฏิบัติจริง และการเสริมสร้างองค์ความรู้และพลังอำนาจผ่านเทคโนโลยี โดยได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ ควรนำโมเดลนี้ไปประยุกต์ใช้ในจังหวัดศรีสะเกษอย่างเป็นระบบ และขยายผลสู่พื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พื้นที่สร้างสรรค์, การขับเคลื่อนเครือข่าย, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, การมีส่วนร่วม

Abstract

In the contemporary discourse on sustainable local development, creative spaces have emerged as pivotal platforms for integrating cultural capital, indigenous knowledge, and ethnic diversity to foster innovation and enhance quality of life. This study aimed to: 1) examine the conceptual foundations and core components of creative space networks that promote the creative economy; 2) analyze the contextual factors, enabling conditions, and constraints affecting the operation of creative space networks in Sisaket Province; and 3) design an appropriate operational model to strengthen the community-level creative economy. A qualitative research design was

employed, integrating literature review with field-based data collection. The study involved in-depth interviews with nine experts, interviews with twenty key informants, and focus group discussions with ten network stakeholders in the province. The proposed model was validated by seven specialists. Data were analyzed using content analysis and systematic synthesis to ensure conceptual accuracy and contextual relevance.

The findings revealed that: 1) the essential components of driving creative space networks comprise five dimensions: creative spaces and contexts, multi- sectoral collaboration networks, participatory governance mechanisms, systematic development processes, and the enhancement of innovation and creativity; 2) Sisaket Province possesses strong cultural capital and ethnic diversity, supported by both public and private sectors, while facing key challenges such as the absence of a central coordinating mechanism, limited budgets and personnel, and inconsistent inter-agency coordination; and 3) the "SISAKET Creative Network Model" was developed, consisting of Strategic Area Mapping, Inclusive Stakeholder Participation, Shared Governance Mechanism, Action- based Development Process, and Knowledge & Empowerment through Technology.

The model was rated as highly appropriate and is recommended for systematic adoption in Sisaket Province, with potential adaptation to other regions with similar contexts, to foster a sustainable creative economy.

Keywords: Creative Space, Network Mobilization, Creative Economy, Participation

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาเศรษฐกิจไม่อาจพึ่งพาเพียงทรัพยากรธรรมชาติหรือแรงงานต้นทุนต่ำอีกต่อไป หากแต่ต้องอาศัยพลังของ "ความคิดสร้างสรรค์" และ "อัตลักษณ์ท้องถิ่น" เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างมูลค่าเพิ่ม (UNCTAD, 2010) แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) จึงกลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย ที่มุ่งเน้นการบูรณาการวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากไปสู่ความยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2564) หนึ่งในเครื่องมือที่ทรงพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์คือ พื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space) ซึ่งหมายถึงพื้นที่หรือบริบทที่เปิดให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงออกทางวัฒนธรรม และการสร้างสรรค์งานที่มีคุณค่า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาคเอกชนและภาครัฐ (Landry, 2008) เมื่อพื้นที่สร้างสรรค์เหล่านี้เกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายจะกลายเป็นกลไกการพัฒนาแบบใหม่ที่เน้นการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างทั่วถึงในระดับพื้นที่ (Throsby, 2010)

ในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในจังหวัดที่มีทุนวัฒนธรรมเข้มแข็ง เช่น ศรีสะเกษ ซึ่งมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้นถิ่น ทั้งยังเป็นเครื่องมือขับเคลื่อน Soft Power ที่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ยังคงเผชิญกับความท้าทาย เช่น การขาดกลไกกลาง การมีส่วนร่วมที่ไม่ต่อเนื่องและการขาดรูปแบบการดำเนินงานที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น (Richards & Raymond, 2000) ปัจจุบันบทบาทของพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Spaces) ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นและเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ พบว่า จากปัญหาหลัก (Pain Point) ของจังหวัดศรีสะเกษอยู่ที่การขาดกลไกกลางที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วน ส่งผลให้การทำงานของเครือข่ายสร้างสรรค์ยังเป็นลักษณะต่างคนต่างทำ ไม่ต่อเนื่องและไม่เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังขาดระบบข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจน ทำให้ชุมชนที่มีศักยภาพไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง และไม่สามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์เชิงเศรษฐกิจได้เต็มที่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษารูปแบบการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา จังหวัดศรีสะเกษได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สำคัญ เช่น เทศกาลดนตรี "Sisaket Creative Sounds 2025" ซึ่งรวมศิลปินท้องถิ่นและระดับประเทศเข้าด้วยกันบนเวทีเดียวกัน และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก สะท้อนถึงศักยภาพด้าน Soft Power ด้านดนตรีและวัฒนธรรมของพื้นที่ นอกจากนี้ ภาพยนตร์ "ไทบ้าน เดอะซีรีส์" ซึ่งถ่ายทำและสร้างเนื้อหาในบริบทของวิถีชีวิตอีสาน โดยใช้พื้นที่บางส่วนในจังหวัด

ศรีสะเกษ ยังเป็นอีกกรณีศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่สร้างสรรค์สามารถต่อยอดเป็นอุตสาหกรรมภาพยนตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พิชญ์สินี บุญมีศรี และคณะ, 2566) เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต

การศึกษานี้จึงมุ่งเน้น การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับจังหวัด โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในท้องถิ่น เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และกลุ่มประชาสังคม เพื่อร่วมกันออกแบบ และพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ รูปแบบการขับเคลื่อนที่ได้นั้น จะถูกออกแบบให้เป็นระบบที่สามารถเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรชุมชน เข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลาย ทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์วัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของกลุ่มชนสี่เผ่าไท วิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ที่เชื่อมโยงกับวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น หอมแดง กระเทียม และทุเรียนภูเขาไฟ ตลอดจนภูมิทัศน์ธรรมชาติที่หลากหลายล้วนเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดสู่กิจกรรมสร้างสรรค์ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม การศึกษานี้จึงไม่เพียงมุ่งสร้างแบบจำลองการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ยังต้องการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา ทั้งในฐานะ “ผู้มีส่วนร่วม” และ “ผู้ขับเคลื่อน” พื้นที่สร้างสรรค์ในชุมชนของตนเอง เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ไม่เป็นเพียงแนวนโยบายจากส่วนกลาง แต่เป็นกระบวนการที่ประชาชนสามารถกำหนดอนาคตของตนได้ด้วยพลังของวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์และการรวมพลังของเครือข่ายในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์บริบท ปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคของการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษานี้มีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประเด็นหลัก ได้แก่ 1) แนวคิดพื้นที่สร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) การจัดการเครือข่ายและการขับเคลื่อนเครือข่ายในระดับท้องถิ่น 3) การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดพื้นที่สร้างสรรค์และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

แนวคิดเรื่องพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Spaces) ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเศรษฐกิจฐานวัฒนธรรม แนวคิดนี้มิได้จำกัดอยู่เฉพาะในมิติทางกายภาพ แต่ยังรวมถึงมิติทางสังคมวัฒนธรรม และสัญลักษณ์ (Symbolic Dimension) ที่เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (Landry, 2008) พื้นที่สร้างสรรค์จึงไม่ใช่เพียงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หากแต่เป็นพื้นที่ของความเป็นไปได้ (Spaces of Possibilities) ที่ก่อให้เกิดพลังในการผลิตซ้ำและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนอย่างหลากหลาย (Evans et al., 2022) รวมถึง องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2019) ระบุว่าการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่นสามารถเป็นฐานรากของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ยั่งยืน โดยเน้นการใช้ทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก แม้งานศึกษาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการใช้พื้นที่สร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม แต่ส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่ในกรอบแนวคิดเชิงนโยบายและเมืองใหญ่ ขาดการบูรณาการมิติของการมีส่วนร่วมและกลไกการบริหารจัดการในระดับพื้นที่จริง เช่น เน้นเมืองใหญ่ไม่ครอบคลุมพื้นที่ชายแดน หรือยังไม่บูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Participation) อย่างเป็นระบบงานส่วนใหญ่เน้นเชิงนโยบายแต่ขาดการทดสอบรูปแบบในพื้นที่จริง หรือไม่มีการออกแบบกลไกกลางและใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ พื้นที่สร้างสรรค์จะสามารถเกิดผลในเชิงเศรษฐกิจได้ก็ต่อเมื่อมีกลไกการบริหารจัดการที่มีส่วนร่วม (Shared Governance Mechanism) ระบบเครือข่ายที่เข้มแข็ง (Creative Networks) และ

การสนับสนุนด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Technology-Based Empowerment) ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนอยู่ในโมเดล S-I-S-A-KET ที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้

สำหรับแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และทุนวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจบนฐานของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ศิลปะ และวัฒนธรรมร่วมสมัย (Richards & Raymond, 2000; UNCTAD, 2010) เศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่เพียงแต่เสริมสร้างความหลากหลายของเศรษฐกิจ แต่ยังช่วยส่งเสริมความยั่งยืนทางสังคม โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของตนเอง และใช้ศักยภาพทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา (Throsby, 2010) ในบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทุนวัฒนธรรมหลากหลายทั้งด้านชาติพันธุ์ ภาษา และวิถีชีวิต การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่สามารถเชื่อมโยงศักยภาพของท้องถิ่นกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยของอภิเชษฐ์ ศิริชวลิต (2563) ชี้ให้เห็นว่าการขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษ สามารถช่วยส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน สร้างอาชีพทางเลือก และกระตุ้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ทั้งยังช่วยรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์แนวคิดในระดับสากล และการประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริง สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นในการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ความเข้าใจในพื้นที่และบริบท (Contextual Awareness) การมีส่วนร่วมของภาคี (Stakeholder Engagement) กลไกการบริหารที่มีประสิทธิภาพ (Governance Mechanism) กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (Structured Development Process) และการสนับสนุนด้านความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Innovation Support) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของโมเดล S-I-S-A-KET ที่เสนอในงานวิจัยฉบับนี้ แม้ว่างานวิจัยก่อนหน้า เช่น Landry (2008) และ UNESCO (2019) จะเน้นบทบาทของทุนวัฒนธรรมในการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์ แต่ส่วนใหญ่ยังมุ่งในบริบทเมืองใหญ่และไม่ได้ออกแบบกลไกกลางที่เป็นระบบสำหรับการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในระดับจังหวัด ขณะที่งานในประเทศไทย เช่น อภิเชษฐ์ ศิริชวลิต (2563) มุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็นรายกรณี แต่ยังไม่สังเคราะห์เป็นรูปแบบที่สามารถประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายกัน งานวิจัยนี้จึงเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวด้วยการรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ให้ข้อมูลหลากหลายกลุ่มในจังหวัดศรีสะเกษ และพัฒนาโมเดล SISAKET Creative Network Model ที่บูรณาการกลไกกลาง การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการใช้เทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

แนวคิดการจัดการเครือข่ายและการขับเคลื่อนระดับพื้นที่

การจัดการเครือข่าย (Network Management) หมายถึง กระบวนการเชิงกลยุทธ์ในการออกแบบ พัฒนาและบริหารความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการบูรณาการทรัพยากร ความรู้ และศักยภาพจากหลากหลายภาคส่วน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Agranoff & McGuire, 2001) โดยเฉพาะในบริบทของการพัฒนาเชิงพื้นที่และพื้นที่สร้างสรรค์ แนวคิดนี้ได้กลายเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมในระดับท้องถิ่น ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม Provan & Kenis (2008) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการจัดการเครือข่ายเชิงกลยุทธ์ (Network Governance) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า เครือข่ายที่มีความหลากหลายของภาคี (Multi-Actor) และมีเป้าหมายร่วมกันจะต้องอาศัยโครงสร้างการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารโดยผู้นำหลัก (Lead Organization Governance), การบริหารแบบความร่วมมือทุกภาคี (Participant Governance) หรือการใช้หน่วยงานกลางที่เป็นอิสระ (Network Administrative Organization: NAO) เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและบริหารจัดการเครือข่ายโดยรวมอย่างเป็นระบบ Hausmann (2021) ได้เน้นย้ำว่า การขับเคลื่อนเครือข่ายในระดับท้องถิ่นให้เกิดความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องมีกลไกกลางที่มีบทบาทในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การประสานการสื่อสารระหว่างสมาชิก การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และการออกแบบโครงสร้างการตัดสินใจที่ยืดหยุ่นและโปร่งใส ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการมีพื้นที่ร่วม (Shared Spaces) และการบริหารจัดการแบบบูรณาการทั้งแนวตั้ง (Top-down) และแนวนอน (Horizontal Governance) และแนวทางการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายที่เน้นการมีส่วนร่วมของหลายภาคี (Collaborative Governance) มีบทบาทสำคัญในการผลักดันนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา เช่น อินโดนีเซีย ที่เน้นการบูรณาการระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อสร้างนวัตกรรมทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (Wulandari, Saputra, & Wicaksono, 2020).

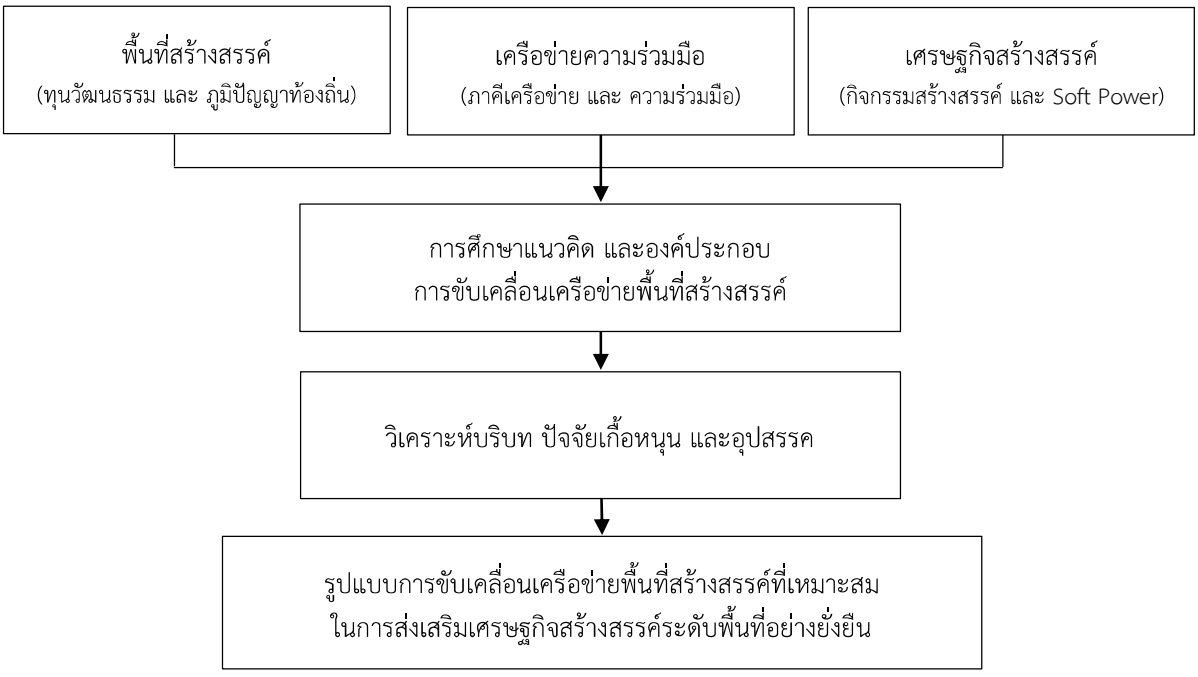
ในบริบทของการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์จังหวัดศรีสะเกษ งานวิจัยนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการจัดการเครือข่ายเพื่อออกแบบโมเดล “SISAKET Creative Network Model” ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ S–Strategic Area

Mapping: การจัดการเครือข่ายในมิติพื้นที่เพื่อระบุศักยภาพทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในแต่ละเขตพื้นที่ I – Inclusive Stakeholder Participation: การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในทุกระดับ S – Shared Governance Mechanism: การออกแบบกลไกการบริหารจัดการที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น A – Action-based Development Process: การผลักดันเครือข่ายให้เกิดการปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ KET – Knowledge & Empowerment through Technology: การเชื่อมโยงเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของสมาชิกเครือข่าย โมเดลนี้ จึงสามารถสะท้อนแนวคิดการจัดการเครือข่ายและการขับเคลื่อนระดับพื้นที่ในรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ ทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้

แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในกระบวนการกำหนดนโยบาย การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผล โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (Fung, 2006) ต้นแบบสำคัญของแนวคิดนี้ คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ที่เสนอโดย Arnstein (1969) ซึ่งจัดลำดับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ระดับการรับรู้ข้อมูล (Informing) ไปจนถึงการมีอำนาจร่วมในการตัดสินใจ (Citizen Control) โดยระบุว่า การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประชาชนสามารถแสดงบทบาทได้อย่างมีอิสระ และมีอำนาจต่อรองในกระบวนการพัฒนา นอกจากนี้ Ostrom (2010) ยังเสนอแนวคิด Commons-Based Governance ที่เน้นการจัดการทรัพยากรร่วมของชุมชน โดยใช้ระบบการกำกับดูแลที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ทรัพยากรจริงในพื้นที่ การออกแบบกฎเกณฑ์ร่วมกัน การกำกับตนเอง และการแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยกลไกภายใน ซึ่งสามารถสร้างความยั่งยืนทั้งในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว แนวคิดนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรม และต้องการการจัดการทรัพยากรแบบล่างขึ้นบน (Bottom-Up Governance)

ในงานวิจัยนี้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participatory Governance) ถูกนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบองค์ประกอบ S – Shared Governance Mechanism ภายใต้โมเดล SISAKET Creative Network Model โดยชูบทบาทของชุมชนและภาคีท้องถิ่นในการร่วมกำหนดกลไกการบริหารจัดการเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์อย่างเท่าเทียม ผ่านกระบวนการประชุม สร้างเวทีพูดคุย และการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมการกระจายอำนาจการตัดสินใจจากภาครัฐสู่ชุมชน และสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการพัฒนา การใช้แนวคิดนี้ในบริบทของจังหวัดศรีสะเกษ จึงไม่เพียงแต่เสริมสร้างธรรมาภิบาลในระดับพื้นที่ แต่ยังช่วยส่งเสริมศักยภาพของเครือข่ายท้องถิ่นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืนและครอบคลุม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษอย่างรอบด้าน ผู้ให้ข้อมูลหลักได้รับการคัดเลือกโดยวิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) บนพื้นฐานของการมีบทบาทหรือประสบการณ์ตรงในด้านพื้นที่สร้างสรรค์หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตลอดจนความสามารถในการให้ข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนทั้งศักยภาพ ปัญหา และโอกาสพัฒนาของพื้นที่ การคัดเลือกยังคำนึงถึงความหลากหลายของภาคส่วนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสมบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง 7 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐระดับท้องถิ่นจำนวน 2 คน หน่วยงานด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวจำนวน 4 คน ภาคเอกชน เช่น หอการค้าและผู้ประกอบการสร้างสรรค์จำนวน 6 คน สถาบันการศึกษาจำนวน 4 คน และกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชนสร้างสรรค์ และเครือข่ายวัฒนธรรมรวมอีก 4 คน รวมทั้งหมด 20 คน การกระจายกลุ่มเช่นนี้ช่วยสะท้อนภาพรวมของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษได้อย่างลุ่มลึก และเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการออกแบบและพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนที่เหมาะสมต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม ซึ่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และปรับแก้ก่อนการเก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์ เป็นการเก็บข้อมูลโดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดองค์ประกอบ และลักษณะของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (วัตถุประสงค์ที่ 1) รวมทั้งศึกษาบริบท ปัจจัยเกื้อหนุน และอุปสรรคของการดำเนินงานในจังหวัดศรีสะเกษ (วัตถุประสงค์ที่ 2) โดยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นแนวทางเบื้องต้นสำหรับการพัฒนารูปแบบ

การสนทนากลุ่ม คือ การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม โดยนำผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์มากำหนดเป็นประเด็นในการสนทนา เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน (วัตถุประสงค์ที่ 3)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มถูกถอดความตามคำพูด (Verbatim Transcription) และนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเริ่มจากการอ่านทวนข้อมูลทั้งหมดอย่างละเอียดเพื่อให้เข้าใจภาพรวม จากนั้นดำเนินการให้รหัสแบบเปิด (Open Coding) เพื่อแยกสาระสำคัญออกเป็นหน่วยข้อมูลย่อย ๆ โดยอาศัยประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นกรอบ จากนั้นจัดกลุ่มรหัสที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกันเป็นหมวดหมู่ (Categorization) และพัฒนาประเด็นหลัก (Themes) ที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของปัจจัย องค์ประกอบ และบริบทของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ เมื่อได้ประเด็นหลักแล้ว จึงนำไปสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) โดยเปรียบเทียบและเชื่อมโยงกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของจังหวัดศรีสะเกษอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมกันนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ระหว่างแหล่งข้อมูลต่าง ๆ การตรวจสอบข้อมูลกลับกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) และการตรวจสอบความสอดคล้องของการให้รหัสระหว่างผู้วิจัยมากกว่าหนึ่งคน (Inter-Coder Reliability) เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือสูงสุด

ผลการวิจัย

แนวคิดและองค์ประกอบของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับประเทศและระดับสากล รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ พบว่า การขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ (Creative Space Network Mobilization) ที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. พื้นที่และบริบทสร้างสรรค์ (Creative Context & Place-Based Assets) พื้นที่สร้างสรรค์ต้องมีบริบทที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์ เช่น มีทุนทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือทรัพยากรธรรมชาติที่โดดเด่น ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเป็นกิจกรรมสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เช่น พื้นที่วัฒนธรรมชาติพันธุ์ ศิลปะพื้นบ้าน ตลาดสร้างสรรค์ หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะถิ่น

2. เครือข่ายความร่วมมือหลากหลายภาคส่วน (Multi-Sectoral Network Collaboration) การมีส่วนร่วมของหลากหลายภาคี ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน สถาบันการศึกษา และเครือข่ายวัฒนธรรมในพื้นที่ จะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงทั้งเชิงนโยบาย ทุน และองค์ความรู้ สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายในระยะยาว

3. กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) การขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ควรมีระบบการบริหารจัดการที่เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจ วางแผน และประเมินผล โดยอาจจัดตั้งคณะกรรมการพื้นที่สร้างสรรค์ หรือศูนย์ประสานงานเครือข่าย เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงความร่วมมือ

4. กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (Systematic Development Process) ควรมีกระบวนการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน เช่น การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่ การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การจัดเวทีมีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผล โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างภาคี เพื่อให้การดำเนินงานมีทิศทางเดียวกัน

5. การเสริมสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ (Innovation & Creativity Development) การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องอาศัยกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนได้มีเวทีแสดงออก เช่น พื้นที่สร้างสรรค์ กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ศิลปะร่วมสมัย เทศกาลท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการสนับสนุนให้เกิดธุรกิจสร้างสรรค์รายย่อย (Creative Startups)

จากองค์ประกอบทั้ง 5 ประการข้างต้น สามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางเบื้องต้นสำหรับการพัฒนา “รูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์” ซึ่งตอบสนองต่อเป้าหมายในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง ในจังหวัดศรีสะเกษ

บริบท ปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคของการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 20 คน ตามความหลากหลายของบทบาทในระบบเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคการศึกษา เครือข่ายวัฒนธรรม และภาคประชาสังคม รวมถึงตัวแทนเยาวชน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล คือ ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทหรือมีประสบการณ์ตรงในการดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ศิลปะ การท่องเที่ยว หรือการขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ในระดับตำบลหรือจังหวัด ดังคำกล่าวที่ว่า

“ศรีสะเกษมีวัฒนธรรมสี่เผ่าที่โดดเด่น เรามีทั้งการทอผ้า อาหารพื้นบ้าน และประเพณีที่ยังคงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวหรือครีเอทีฟอีเวนท์ได้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“คนในพื้นที่ยังใช้ภาษาลาว เขมร ส่วย (กูย) เยอ อยู่ในชีวิตประจำวัน นี่แหละคือเสน่ห์ที่ไม่มีที่ไหนเหมือน รวมถึงความเด่นชัดเรื่องของประเพณีแต่ละชาติพันธุ์” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“เราได้งบประมาณมาสนับสนุนงานวัฒนธรรมท้องถิ่นทุกปี แต่ยังไม่มีชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวหลักที่เชื่อมโยงงานระหว่างชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยวร่วมบูรณาการกิจกรรมให้เกิดความคุ้มค่าและความยั่งยืน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“กลุ่ม YEC ช่วยดันงานของเยาวชนให้เข้าตลาดออนไลน์ เช่นอีเวนท์ขายสินค้าชุมชน และงานเทศกาลดนตรีพื้นถิ่นร่วมสมัย หนังวิถีอีสาน (ไทบ้าน เดอะซีรีส์) รวมถึงกิจกรรมอื่น ๆ ของจังหวัดศรีสะเกษ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“แต่ละกลุ่มทำกันเอง ไม่มีใครเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นคนรวบรวมแต่ละหน่วยงาน มาร่วมกันทำงาน ทุกคนดีหมดแต่แยกกันทำเลยไม่เกิดพลังร่วม” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“เยาวชนสนใจ แต่ไม่รู้จะเข้าไปมีส่วนร่วมยังไง เพราะไม่มีกิจกรรมที่ดึงดูดหรือเปิดพื้นที่ให้เขา” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

“ถ้าเรามีศูนย์กลางที่ดูแลเรื่องพื้นที่สร้างสรรค์ เชื่อมคน เชื่อมทุน และทำงานร่วมกันได้ น่าจะยั่งยืนกว่าทำแบบกระจัดกระจาย” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, สัมภาษณ์, พฤษภาคม 2568)

จากข้อมูลคำสัมภาษณ์ดังกล่าว เป็นพื้นฐานสำคัญในการสังเคราะห์รูปแบบ SISAKET Creative Network Model ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคี การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์พื้นที่ และการสร้างกลไกบริหารร่วม (Shared Governance) ซึ่งตอบโจทย์ข้อเสนอ

ของภาคีในพื้นที่และสะท้อนการออกแบบที่เกิดจากฐานข้อมูลจริงในพื้นที่ พบว่า การดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ มีบริบทที่สะท้อนให้เห็นถึงทั้งจุดแข็ง โอกาสและข้อจำกัดในการขับเคลื่อน ดังนี้

1. บริบทของจังหวัดศรีสะเกษที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์

1.1 ศักยภาพด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ศรีสะเกษเป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เช่น ลาว เขมร กูย เยอ ซึ่งแต่ละกลุ่มมีอัตลักษณ์เฉพาะ ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย งานฝีมือ และประเพณีที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย

1.2 ทุนทางธรรมชาติและการเกษตร พื้นที่จังหวัดมีภูมิประเทศที่หลากหลาย ทั้งที่ราบ ที่สูง และพื้นที่ชายแดน มีทรัพยากรเด่น เช่น หอมแดง กระเทียม ทุเรียนภูเขาไฟ และผามออีแดง ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และเศรษฐกิจฐานรากได้เป็นอย่างดี

1.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในหลายพื้นที่มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ ที่มีแนวโน้มพัฒนาไปสู่เครือข่ายความร่วมมือเชิงพื้นที่อย่างเข้มแข็ง

2. ปัจจัยเกื้อหนุนที่ส่งเสริมการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์

2.1 การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรม และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด มีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ จัดกิจกรรม และประชาสัมพันธ์พื้นที่สร้างสรรค์ในระดับหนึ่ง

2.2 บทบาทของหอการค้าและภาคเอกชนท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่ม YEC และผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ให้เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ และเชื่อมโยงตลาดออนไลน์

2.3 ภาคการศึกษามีศักยภาพด้านวิชาการและงานวิจัย เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ ที่มีโครงการสนับสนุนชุมชนในมิติเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง

2.4 การริเริ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ระดับจังหวัด เช่น เทศกาล Sisaket Creative Sounds ซึ่งเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ศิลปินพื้นบ้านและเยาวชนได้แสดงออก และช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของจังหวัดในระดับประเทศ เช่นเดียวกับความสำเร็จของภาพยนตร์ "ไทบ้าน เดอะซีรีส์" ที่ต่อยอดจากวัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่อุตสาหกรรมภาพยนตร์ สะท้อนถึงศักยภาพของพื้นที่สร้างสรรค์ ในการผลิตผลงานร่วมสมัยได้อย่างกว้างขวาง

3. อุปสรรคในการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์

3.1 ขาดกลไกกลางในการประสานงาน การดำเนินงานส่วนใหญ่ยังแยกเป็นกลุ่มย่อย ไม่มีระบบการเชื่อมโยงหรือการจัดการเครือข่ายอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดความซ้ำซ้อน ขาดทิศทางร่วม และไม่สามารถขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การมีส่วนร่วมไม่ต่อเนื่องและไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเยาวชนและประชาชนทั่วไปยังขาดความตระหนักถึงคุณค่าของพื้นที่สร้างสรรค์ และบทบาทของตนในกระบวนการพัฒนา

3.3 ข้อจำกัดด้านงบประมาณ บุคลากร และองค์ความรู้ โดยเฉพาะในระดับชุมชน ที่ยังขาดการอบรมทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาและบริหารจัดการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

3.4 การประชาสัมพันธ์และข้อมูลท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ ชุมชนส่วนใหญ่ไม่มีระบบฐานข้อมูลท่องเที่ยว ไม่สามารถเผยแพร่กิจกรรมสร้างสรรค์หรือแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างได้

จากผลการศึกษาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า แม้จังหวัดศรีสะเกษจะมีศักยภาพในด้านทุนวัฒนธรรม และเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง แต่การขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ยังต้องอาศัยกลไกกลางที่มีประสิทธิภาพ การบูรณาการระหว่างภาคส่วน และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในทุกระดับ จึงจะสามารถพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ตอบสนองต่อบริบทของจังหวัดและนำไปสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งได้สังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ ได้แก่ พื้นที่และบริบทสร้างสรรค์ เครือข่ายความร่วมมือหลากหลายภาคส่วน กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการพัฒนา

อย่างเป็นระบบ และการเสริมสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ร่วมกับผลการศึกษาในวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งวิเคราะห์บริบทของจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า แม้พื้นที่จะมีทุนวัฒนธรรมและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ยังขาดกลไกกลางและระบบการบริหารจัดการเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก สามารถสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ของจังหวัดศรีสะเกษได้ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์ประเด็นจากคำสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักและการเชื่อมโยงไปสู่โมเดลเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นหลัก	ข้อความอ้างอิง (Direct Quote)	การเชื่อมโยงโมเดล
ตัวแทนผู้นำชุมชนท่องเที่ยว	การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม	“ถ้ามีการแบ่งหน้าที่กันชัดเจน คนในชุมชนจะพร้อมช่วยอย่างเต็มที่”	องค์ประกอบการจัดการแบบมีส่วนร่วม
ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	บทบาทของภาครัฐและการสนับสนุน	“เราพร้อมสนับสนุนถ้าชุมชนมีแผนที่ชัดเจนและต่อเนื่อง”	กลไกความร่วมมือรัฐ-ชุมชน
ตัวแทนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว	การพัฒนาเครือข่ายระหว่างชุมชน	“ชุมชนต้องไม่ทำงานลำพัง ต้องมีเครือข่ายคอยแลกเปลี่ยนเรียนรู้”	เครือข่ายความร่วมมือข้ามชุมชน
ตัวแทนปราชญ์ท้องถิ่น	ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น	“เรามีทุนดีอยู่แล้ว แค่ต้องรู้จักเล่าเรื่องและใช้ให้ถูกที่ถูกเวลา”	การใช้ทุนวัฒนธรรมในกิจกรรมสร้างสรรค์
ตัวแทนผู้ประกอบการโฮมสเตย์	มาตรฐานความปลอดภัยและการบริการ	“นักท่องเที่ยวต้องการความสะอาด ปลอดภัย และอบอุ่นเหมือนบ้าน”	มาตรฐานการบริการในพื้นที่สร้างสรรค์
ตัวแทนนักออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์	การออกแบบกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว	“กิจกรรมต้องให้เขาได้ลงมือทำจริง ไม่ใช่แค่ดูหรือถ่ายรูป”	การออกแบบกิจกรรมเพื่อประสบการณ์
ตัวแทนนักพัฒนาชุมชน	การใช้พื้นที่สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ	“พื้นที่สร้างสรรค์จะเป็นที่รวมตัวของคนทำงานพัฒนาท้องถิ่น”	พื้นที่กลางเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาเศรษฐกิจ
ตัวแทนประชาชนในพื้นที่	ความคาดหวังจากการท่องเที่ยวชุมชน	“เราอยากให้ลูกหลานมีงานทำที่นี่ ไม่ต้องไปหางานที่อื่น”	เป้าหมายด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนา “รูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน” ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “SISAKET Creative Network Model” โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

1. S – Strategic Area Mapping การจัดทำแผนที่ยุทธศาสตร์พื้นที่สร้างสรรค์ ได้แก่ (การวิเคราะห์ทุนพื้นที่ การกำหนดจุดยุทธศาสตร์ การออกแบบพื้นที่เป้าหมาย) โดยการระบุจุดแข็งของแต่ละชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และทรัพยากรที่สามารถพัฒนาเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ได้อย่างมีเอกลักษณ์

2. I – Inclusive Stakeholder Participation การสร้างระบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม สถาบันการศึกษา และเยาวชน ได้แก่ (ภาครัฐ/เอกชน/ชุมชน, กำหนดบทบาทร่วม, จัดเวทีมีส่วนร่วม) เพื่อให้เกิดความร่วมมือในทุกระดับ ตั้งแต่การวางแผน กำหนดเป้าหมาย ไปจนถึงการดำเนินงานร่วมกัน

3. S – Shared Governance Mechanism การจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ระดับจังหวัด” ได้แก่ (ศูนย์ประสานเครือข่าย ระบบบริหารร่วม จัดสรรทรัพยากร) ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการบริหารจัดการ สนับสนุนงบประมาณ อำนวยความสะดวกด้านข้อมูล และเชื่อมโยงการทำงานของภาคีเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง

4. A – Action-based Development Process การดำเนินงานตามขั้นตอนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ (การจัดเวทีวิเคราะห์ศักยภาพ การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ตามบริบท การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การพัฒนาโปรแกรมสร้างสรรค์ในรูปแบบเทศกาลหรือกิจกรรมสาธารณะ) เพื่อสร้างสรรค์งานในการส่งเสริมและสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายอย่างเป็นธรรม

5. KET – Knowledge & Empowerment through Technology การใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อน ได้แก่ (การพัฒนาแพลตฟอร์มฐานข้อมูลพื้นที่สร้างสรรค์ การอบรมทักษะเชิงพฤติกรรม (Soft Skills) และทักษะเชิงสร้างสรรค์ (Creative Skills) และการสร้างเครือข่ายออนไลน์เพื่อการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่สนับสนุนงาน

การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอร่างรูปแบบต่อเวทีสนทนากลุ่ม กับภาคีเครือข่ายในจังหวัดศรีสะเกษ โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 10 คน และนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมมากขึ้น จากนั้นได้ส่งแบบประเมินไปยังผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เครือข่ายชุมชน และนโยบายสาธารณะ จำนวน 7 คน ซึ่งผลการประเมิน พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งในด้านโครงสร้าง ความชัดเจนขององค์ประกอบ ความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริง ซึ่งรูปแบบ SISAKET Creative Network Model เป็นรูปแบบที่ตอบสนองต่อทั้งศักยภาพของพื้นที่ แนวคิดเชิงนโยบาย และความต้องการของภาคีในพื้นที่ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารแบบเครือข่าย และการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในวงกว้าง ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในจังหวัดอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับศรีสะเกษได้ในอนาคต ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นในแผนภาพประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผลการศึกษาแนวคิดและองค์ประกอบของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พบว่าองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) พื้นที่และบริบทสร้างสรรค์ 2) เครือข่ายความร่วมมือหลากหลายภาคส่วน 3) กลไกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 4) กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และ 5) การเสริมสร้างนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ล้วนมีความสอดคล้องกับงานวิจัยทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ ในระดับสากลงานของ Pratt & Hargreaves (2020) ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ในบริบทของเมืองขนาดกลางและเมืองรองในยุโรป เกิดจากการผสานทุนทางวัฒนธรรมกับการออกแบบกิจกรรมเชิงนวัตกรรมภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทั้งในเชิงนโยบายและระดับชุมชน โดยเน้นการระบุตัวตนของพื้นที่ (Place Identity) ให้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของพื้นที่วัฒนธรรมในจังหวัดศรีสะเกษ ในขณะเดียวกัน Comunian,

Faggian, & Jewell (2022) ได้ศึกษาเครือข่ายสร้างสรรค์ในเมืองระดับภูมิภาคของสหราชอาณาจักรและเสนอว่า การมีศูนย์กลางเครือข่าย (Network Broker) ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงกลุ่มทุนท้องถิ่นกับหน่วยงานรัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเร่งพลังการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการส่งเสริม Creative Startups ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในผลการศึกษานี้เช่นกัน ในประเทศไทย งานของ วิโรจน์ ฉิมเฉลิม และคณะ (2564) ได้เสนอ “แนวทางการพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้เป็นแกนกลาง” พบว่า การบริหารจัดการที่ดีในระดับท้องถิ่นควรตั้งอยู่บนหลักการมีส่วนร่วม (Participatory) และการจัดการฐานข้อมูลร่วม (Shared Data System) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่ 3 และ 5 ในผลการศึกษานี้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันผลการศึกษาเชิงพื้นที่ของ ณัฐวุฒิ แก้วสุวรรณ (2565) ในโครงการพื้นที่สร้างสรรค์ภาคอีสาน ยังพบว่าความยั่งยืนของการขับเคลื่อนเครือข่ายนั้นขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของกิจกรรม การบริหารแบบเครือข่าย และการออกแบบกิจกรรมให้ตอบโจทย์เยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนชัดเจนในแนวคิดด้าน Innovation & Creativity Development ที่ผลการศึกษานี้เน้นย้ำ นอกจากนี้ แนวทาง “การจัดทำแผนที่ทรัพยากรสร้างสรรค์” ที่ปรากฏในแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy Agency, 2023) ก็เป็นแนวทางสนับสนุนการดำเนินการตามองค์ประกอบที่ 1 คือการวิเคราะห์พื้นที่และทุนวัฒนธรรมเพื่อการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยร่วมสมัย ทั้งในด้านโครงสร้างเครือข่าย บริบทพื้นที่ และกระบวนการจัดการที่นำไปสู่การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดศรีสะเกษ

การวิเคราะห์บริบท ปัจจัยเกื้อหนุนและอุปสรรคของการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษ

บริบท ปัจจัยเกื้อหนุน และอุปสรรคของการดำเนินงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดศรีสะเกษผลการศึกษาพบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีบริบทที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ ทั้งด้านทุนวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นและกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2020) ที่ระบุว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่” จะเติบโตได้ต้องตั้งอยู่บนฐานทุนวัฒนธรรมดั้งเดิมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในบริบทเฉพาะถิ่น งานวิจัยในประเทศโดย ภาคภูมิ ทองมี (2564) ที่ศึกษาพื้นที่สร้างสรรค์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จคือ “การมีทุนวัฒนธรรมเข้มแข็งผนวกกับการจัดการเชิงเครือข่ายระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน” ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของศรีสะเกษที่มีความพร้อมทางวัฒนธรรม แต่ยังขาดการจัดการแบบบูรณาการ และระบบการบริหารที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมโยง สำหรับปัจจัยเกื้อหนุนในศรีสะเกษ พบว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมและการศึกษาระดับอุดมศึกษามีบทบาทชัดเจน ซึ่งสะท้อนผลการวิจัยของ Sasaki (2021) ที่ศึกษาการขับเคลื่อนเมืองสร้างสรรค์ในญี่ปุ่น โดยระบุว่า “มหาวิทยาลัยท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนเป็นตัวเชื่อมที่ทรงพลัง” ในการเปลี่ยนแปลงชุมชนสู่ความคิดสร้างสรรค์แบบยั่งยืน ในทางกลับกัน อุปสรรคที่พบในศรีสะเกษ เช่น การขาดกลไกกลาง ขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและข้อจำกัดด้านทรัพยากรคนและงบประมาณ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ UNESCO Bangkok (2021) ที่ระบุว่า “ปัญหาของเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ในประเทศกำลังพัฒนา มักเกิดจากโครงสร้างที่ไม่ยืดหยุ่น ขาดเวทีการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่อง และการดำเนินงานที่กระจัดกระจาย” ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบเครือข่ายแบบบูรณาการ นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ ภัทราวดี วัฒนพงษ์ และคณะ (2565) เกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคอีสานยังย้ำว่า “การประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลท้องถิ่น” คือปัจจัยสำคัญที่ชุมชนควรได้รับการส่งเสริมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลและฐานข้อมูลกลาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ระบุว่า ชุมชนในศรีสะเกษยังไม่มีระบบข้อมูลท่องเที่ยวที่เข้าถึงได้ จากการเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ศรีสะเกษมีศักยภาพพื้นฐานพร้อมต่อการพัฒนา แต่ยังขาดระบบสนับสนุนในระดับนโยบายและการจัดการเครือข่ายที่ชัดเจน ดังนั้นการสร้าง “กลไกกลาง” ที่เชื่อมโยงความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน

การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับพื้นที่อย่างยั่งยืน “SISAKET Creative Network Model” เป็นผลจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด เชิงทฤษฎี (วัตถุประสงค์ที่ 1) และการวิเคราะห์บริบทพื้นที่จริงของจังหวัดศรีสะเกษ (วัตถุประสงค์ที่ 2) ซึ่งสะท้อนถึงแนวโน้มของการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ใน

ระดับพื้นที่ (Local Creative Economy) ที่ต้องอาศัยรูปแบบการบริหารจัดการที่ยึดโยงกับความร่วมมือของเครือข่ายและบริบทเฉพาะถิ่นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Andres (2020) ซึ่งเสนอว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับภูมิภาคจำเป็นต้องสร้าง “โครงสร้างเครือข่ายที่มีส่วนร่วม” (Participatory Network Structures) โดยต้องมีการระบุทุนพื้นที่อย่างเป็นระบบ การเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วน และการพัฒนาศูนย์กลางเชิงประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบ S-I-S ของโมเดลในงานวิจัยนี้ ได้แก่ Strategic Area Mapping, Inclusive Participation และ Shared Governance องค์ประกอบด้าน Action-Based Development Process ในโมเดลนี้ ยังสะท้อนแนวคิดของ UNESCO (2021) ซึ่งเน้นว่า ความสำเร็จของพื้นที่สร้างสรรค์ไม่ได้อยู่ที่การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่เกิดจาก “การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทชุมชน” รวมถึงการส่งเสริมความสามารถในการสร้างกิจกรรมใหม่อย่างต่อเนื่องผ่านเวทีสาธารณะและเทศกาลสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ปรากฏชัดเจนในการออกแบบของ SISAKET Model ขณะเดียวกัน องค์ประกอบ Knowledge & Empowerment through Technology (KET) ของโมเดลนี้ ยังสอดคล้องกับงานของ Evans et al. (2022) ซึ่งศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชนชนบทของสหราชอาณาจักร พบว่า “การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ การพัฒนาทักษะดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล” เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายและขยายโอกาสให้เข้าถึงตลาดใหม่ ๆ ในประเทศไทยงานของ ปาริชาติ นาคะปรีชา และคณะ (2565) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในจังหวัดน่าน เสนอโมเดลที่ใช้แนวทางคล้ายคลึงกันคือ “เน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการภาคี และการใช้เทคโนโลยีชุมชนเป็นฐาน” โดยเสนอให้จัดตั้งศูนย์กลางเพื่อบริหารจัดการเครือข่ายสร้างสรรค์เชิงพื้นที่ ซึ่งยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบ Shared Governance และ Digital Empowerment ในโมเดลของศรีสะเกษ การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญและการสนทนากลุ่มกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ยังยืนยันว่าโมเดลนี้มีศักยภาพในการนำไปใช้จริง ทั้งในด้านความชัดเจนของกระบวนการความครอบคลุมของภาคส่วน และความยืดหยุ่นในการปรับใช้กับพื้นที่ที่มีบริบทคล้ายคลึง กล่าวโดยสรุป “SISAKET Creative Network Model” จึงเป็นการพัฒนารูปแบบที่มีรากฐานจากบริบทจริงของพื้นที่ผสานกับแนวคิดร่วมสมัยระดับสากล และสามารถเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับจังหวัดอื่น ๆ ที่ต้องการใช้ทุนวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรจัดตั้งกลไกกลางระดับจังหวัด เช่น หน่วยงานราชการควรตั้ง “ศูนย์ประสานงานเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์” เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการบริหารจัดการ สนับสนุนทรัพยากร ประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงพื้นที่ให้มีทิศทางร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในทุกระดับ โดยเฉพาะเยาวชน สถาบันการศึกษา และผู้ประกอบการรายย่อย ผ่านกิจกรรม Workshop, Maker Space, และเทศกาลสร้างสรรค์ในชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนจากฐานรากอย่างแท้จริง

3. ควรพัฒนาแพลตฟอร์มเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลพื้นที่สร้างสรรค์ ฐานข้อมูลชุมชน ทุนวัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมทักษะดิจิทัลให้กับผู้นำชุมชนและเครือข่าย เพื่อขยายโอกาสทางการตลาดและการสื่อสารในระดับกว้าง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้โมเดล SISAKET Creative Network Model กับพื้นที่อื่น ที่มีลักษณะใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบศักยภาพ ปัจจัยความสำเร็จ และข้อจำกัดในการปรับใช้โมเดลกับพื้นที่ต่างบริบท

2. ควรวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคม ของการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น การเพิ่มรายได้ชุมชน การจ้างงาน การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต หรือการสร้างนวัตกรรมในท้องถิ่น

3. ควรศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเชิงลึก โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ชนเผ่าพื้นเมือง หรือกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ตอบโจทย์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวุฒิ แก้วสุวรรณ. (2565). การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9*(1), 45-59.

ปาริชาติ นาคะปรีชา, ศุภฤกษ์ เกิดลาภผล, และ อานนท์ สุขสวัสดิ์. (2565). รูปแบบการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในบริบทท้องถิ่น: กรณีศึกษาเมืองน่าน. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 14*(2), 45-60.

พิชญ์สินี บุญมีศรี, ปรียานันท์ กิตติศิริปัญญา, และ ธรรศกร ชาญมิ่งมงคล. (2566). การใช้สื่อภาพยนตร์เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กรณีศึกษา ไทบ้าน เดอะซีรีส์. *วารสารศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย, 8*(2), 101-118.

ภัทราวดี วัฒนพงษ์, อานนท์ มหาวัน, และ ณัฐพล อภิรักษ์. (2565). การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคอีสาน: แนวทางจากฐานวัฒนธรรม. *วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคม, 13*(1), 77-94.

ภาคภูมิ ทองมี. (2564). การขับเคลื่อนพื้นที่สร้างสรรค์ในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่. *วารสารวิชาการศิลปะและวัฒนธรรม, 5*(2), 25-42.

วิโรจน์ ฉิมเฉลิม, ธนินท์รัฐ ศรีสุวรรณ, และ ภัทราวดี ขันติสุข. (2564). แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 13*(2), 112-128.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์. (2564). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์แห่งชาติ พ.ศ. 2566–2570.* สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานแนวโน้มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไทย ปี 2566.* สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

อภิเชษฐ์ ศิริชวลิต. (2563). การพัฒนาพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารการพัฒนาเชิงพื้นที่, 15*(2), 25-38.

Agranoff, R., & McGuire, M. (2001). Big questions in public network management research. *Journal of Public Administration Research and Theory, 11*(3), 295–326. https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.jpart.a003504

Andres, L. (2020). Cultural planning and sustainable development: The case of the creative economy. *Cities, 102*, 102719. https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.102719

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners, 35*(4), 216-224.

Comunian, R., Faggian, A., & Jewell, S. (2022). Creative networks in regional cities: The role of cultural intermediaries. *European Planning Studies, 30*(4), 679–697. https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1895700

Creative Economy Agency. (2023). *National Strategic Plan for Creative Economy Promotion 2023–2027*. Creative Economy Agency.

Evans, G., Duxbury, N., & Colbert, F. (2022). Creative economy and rural development: Digital innovation and place-based strategies. *International Journal of Cultural Policy, 28*(1), 1-17. https://doi.org/10.1080/10286632.2021.1887726

Fung, A. (2006). Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review, 66*(S1), 66-75. https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x

Hausmann, R. (2021). *The power of creative hubs in local economic development*. Cambridge University Press.

Landry, C. (2008). *The creative city: A toolkit for urban innovators.* Routledge.

OECD. (2020). *Culture shock: COVID-19 and the cultural and creative sectors.* OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19). https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/

Ostrom, E. (2010). Beyond markets and states: Polycentric governance of complex economic systems. *American Economic Review, 100*(3), 641-672.

Pratt, A. C., & Hargreaves, I. (2020). *Cultural industries and the city: Creativity, spaces and development.* Routledge.

Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory, 18*(2), 229-252.

Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News, 23*, 16-20.

Sasaki, M. (2021). Creative cities and the creative class: A Japanese perspective. In L.Andres & Chapain (Eds), *Creative economies, creative cities* (pp. 189-202). Springer.

Throsby, D. (2010). *The economics of cultural policy*. Cambridge University Press.

UNCTAD. (2010). *Creative economy report 2010: A feasible development option.* United Nations.

UNESCO Bangkok. (2021). *Creative economy: From concept to practice in Asia-Pacific.* UNESCO Regional Office.

UNESCO. (2019). *Culture and creative sectors for sustainable development.* UNESCO.

UNESCO. (2021). *Culture 2030 | Indicators: Methodology manual.* UNESCO.

Wulandari, E., Saputra, A., & Wicaksono, D. (2020). Collaborative governance in creative economy policy in Indonesia. *International Journal of Public Administration, 43*(3), 211-223.